

Förbundet Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk

Förbundet Svensk Fäbodkultur (FSF)
c/o Palmcrantz
Overgattu 2
793 60 Siljansnäs
info@fabod.nu
www.fabod.nu

2019-03-21

Statens Jordbruksverk
Enh f idisslare och gris
aveldjurskydd.idisslaregris@jordbruksverket.se

Förbundet för Svensk Fäbodkultur och utmarksbetesbruk, FSF, lämnar här in sina synpunkter på den förfrågan, angivet som samråd men liknande en enkät, som SJV skickat ut till ett urval intresseorganisationer för svenskt småskaligt lantbruk. Vi har infogat våra synpunkter och kommentarer i samband med formulerade frågor enligt nedanstående.

Enkäten som Jordbruksverket ber remissinstanserna att svara på, ställer enligt vår uppfattning begränsande och ledande frågor som omöjligt kan ge utrymme för en bredare förståelse och insikt i för- och nackdelar mellan de olika förhållningssätten i rationell stordrift respektive traditionell djurhållning.

Fäbodbrukets traditionella djurhållning bygger på lokala samhällens traditionella och kulturella metoder, byggda på många generationers erfarenhet av ett nära samarbete mellan djur och människa. Det baseras på tillit och ömsesidig nytta, trygghet i utbyte mot mat från bägge parter. Fritt skogsbete innebär att djuren frivilligt och utan fysiska hinder i form av stängsling, kan utöva fodersök och fylla sitt foder- och rörelsebehov. Det leder till starka och friska djur med god klövhälsa och kondition. Djuren är ofta av lantras och avelsdjuren uppnår vanligen hög ålder. I den här djurhållningsformen har äldre djur ett stort värde genom sin erfarenhet och deras betydelse för flockens gruppdynamik. För att kunna släppa djur på fritt skogsbete, speciellt i områden med rovdjursnärrvaro, krävs att djuren är erfarna, tama och tillvanda att komma tillbaka regelbundet till en plats som de gillar och känner lugn nog att vila på. Den tryggaste, lugnaste platsen när det är oroligt i skogen p.g.a. rovdjur eller mygg och knott, är ofta ett mörkt och trångt utrymme dit insekter inte följer med och rovdjur inte kan ta sig in. De gamla fähusen, en kjolgran eller en yta öppen för vind och dofter tilltalar djuren mer än ett nybyggt väderskydd. När det inte finns orosmoment utomhus ska de frigående betesdjuren ändå söka sällskapet av djurhållaren, vilket man upprätthåller med daglig kontakt, saltsten, mineraler och eventuellt lockfodergiva. Vi har också noterat efter sommaren 2018 att våra djur söker vår trygghet när det börja lukta brandrök, vilket är en fördel om det måste ske en evakuering. Vi är inte alls övertygade om att det alltid är bättre med lösdrift. Vi människor håller ju djuren i fångenskap, vare sig de är i lösdrift eller uppbundna.

Bilaga NötGet

Nedanstående frågeställningar önskar vi få belysta utifrån tre olika djurhållningsalternativ där djuren idag står uppbundna
Nötkreatur inom mjölkproduktionen
Nötkreatur inom köttproduktionen
Gethållningen (oavsett syftet med hållningen)?

Förbundet Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk

FSF kommentar:

Det genomsnittliga fäbodbruket har oftast flera av dessa djurhållningsalternativ och det är inte ovanligt att det finns ytterligare djurslag och djurhållningsalternativ. Om brukaren har köträs, lantras eller övriga raser oavsett djurslag, hållna som mjölk- eller dikor/getter har de mer gemensamma förutsättningar p.g.a. fäbod- och utmarksbetesbruket än produktionsenheter utanför det frigående skogs- och naturbetesområdena. Indelningen av alternativ passar oss helt enkelt inte.

Nutidsbild

1. Hur många djur bedömer ni hålls i uppbundna system idag?
2. Hur många djurhållare skulle beröras av ett krav på lösgående djur?
3. Hur stor djurhållning har de berörda företagen?
4. Vet ni om det finns geografiska skillnader vad gäller förekomsten av uppbundna system?
5. Hur många av djurhållarna har ställt om till lösgående system under de senaste tio åren?
6. Hur många djurhållare bedömer ni kommer att ställa om till lösgående system inom de närmaste tio åren, även om något krav på lösdrift inte införs?

Det är inte fler fäbodbrukare i Sverige än att vi som organisation tillsammans med våra regionala föreningar har relativt god kunskap om vilka och hur många vi är, men att uppskatta ett djurantal eller spekulera om brukarnas önskan eller möjlighet att ställa om till lösdrift anser vi inte vara ett relevant tillvägagångssätt. De som idag har de större besättningarna för köttproduktion på fäbod- och utmarksbete har oftast redan lösdriftssystem både hemma och i fäboden. Dessa besättningar har under fäbodsäsongen sällan möjlighet att nattstalla utan använder sig av hägn om djuren skall eller måste samlas in. Det är främst de mindre besättningarna och framförallt de med traditionell mjölkhantering som är beroende av system med uppbundna djur. Det är oftast djurbesättningar i traditionella byggnader med olika åldrar, kön och djurslag vilket svårligen skulle fungera utan uppbindning nattetid eller när djuren söker/behöver skydd från rovdjur och insekter. Djuren söker sig frivilligt in i de ofta mörka, låga stallen just för att undkomma mygg och knott, men känner också ett lugn att kunna vila där i praktiken förutsatt att de är uppbundna.

Vad skulle ett krav på lösgående system innebära?

1. Vilka förutsättningar, förutom ekonomiska, krävs för att berörda djurhållare ska ha rimliga möjligheter att kunna ställa om till lösdrift?
Finns det eller saknas det sådana förutsättningar i dag?
(Precisera och beskriv så utförligt som möjligt.)

Under betessäsong i fäboden har vi oftast att förhålla oss till de traditionella byggnader som finns. Andra starka intressen som vill värna om dessa unika kulturmiljöer påverkar möjligheterna till att förändra i byggnadsbeståndet, in- eller utvändigt samt nybyggnader. Men den viktigaste frågan är också varför det skulle krävas när djuren efter 10-16 timmars frigående bete varje dag frivilligt söker sig hem till stall och bås för att få några timmars vila.

Förbundet Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk

2. Ser ni några positiva respektive negativa effekter som ett krav på lösdrift kan medföra, exempelvis vad gäller: a. djurskydd, djurhälsa och smittskydd, b. arbetsmiljön, c. yttre miljön (miljömålen, biologisk mångfald, öppna landskap m.m.).

Många djur i lösdrift mår inte bra p.g.a. konkurrens vid foderbord och om liggplatser m.m. Fläkningsrisken ökar, främst för mjölkkor och avhorning blir ett måste för både kor och getter vilket är ett ingrepp som dessutom begränsar deras möjlighet att skydda och försvara sig vid fri betesgång. Mastitrisken ökar eftersom djuren växlar liggbås.

De som ser möjlighet och positiva effekter av att hålla djur i lösdriftssystem på hemgården och i fäboden gör så redan. För de övriga som skulle tvingas ändra sitt djurhållningssystem med ett krav på lösdrift skulle det få övervägande negativa effekter. Gamla byggnader måste byggas om, delas av och kanske byggas ut om det ens låter sig göras. Begränsningarna är flera i dessa miljöer. Men det mest oroväckande är att det är svårt att se att det skulle förbättra varken djurskydd, djurhälsa eller arbetsmiljö utan snarare tvärtom. Största delen av djurens vakentid är på skogen, i rörelse. Smittskyddet liksom djur- och klövhälsan är generellt mycket god för dessa djur, undantaget risken för rovdjurangrepp och medföljande problem med sekundära skador. Om lösdrifts krav införs trots detta är det enligt vår bedömning främst bland de småskaliga och de som arbetar traditionellt som minskningen av brukare skulle ske. Det skulle negativt påverka besöksnäringens intresse för fäbodbruket och försvaga möjligheterna för övrig affärsverksamhet som utgår däriifrån, ex. boende, servering, hantverk, musikevenemang m.m. Den betade fäbodskogen är redan ett mycket hotat landskap och varje enskild brukare är av vikt för ett bevarande av helheten; den biologiska mångfalden, det immateriella kulturarvet, lantrasernas fortlevnad in situ och de intakta unika byggnadsmiljöer som fortfarande är i bruk.

3. Vilka positiva respektive negativa ekonomiska effekter uppstår för den berörde djurhållaren vid ett krav på lösdrift vad gäller: a. ekonomiska effekter innan och i samband med själva omställningen, b. ekonomiska effekter efter omställningen, och c. djurhållarens konkurrenskraft på kort respektive lång sikt?

Vi har svårt att se några positiva ekonomiska effekter vid en omläggning till lösdrift för dem som idag har uppbundet. De har vanligen valt sitt arbetssätt och djurhållningssystem utifrån möjligheten till att ha småskalig mjölkproduktion, ibland i kombination med besöksverksamhet och utifrån det djurmaterial man har (vanligen lantraser). Lösdrifts kravet blir en kostnad att fördela på få djurenheter vilket svårligen motiverar att fortsätta i samma omfattning och med samma inriktning. Trolig effekt är att flertalet avvecklar och att de som väljer att fortsätta också lägger om från mjölkhantering och besöksverksamhet till ren betesdrift med fler djur för att upprätthålla ekonomin. Kontakten mellan djur och skötare som skapas i denna form av uppbundet system i kombination med frigående daglig betesdrift förenklar även all annan hantering, ex. transport, klövverkning, veterinär och seminering vilket direkt sänker omkostnaderna för detta. Kravet på lösdrift skapar då en negativ ekonomisk effekt på samtliga dessa arbetsmoment.

Förbundet Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk

4. Bedömer ni att djurhållare helt kommer att upphöra med djurhållning om krav på lösdrift införs? ***Ja.***

Om så är fallet, a. hur många är de, alt. hur stor andel av berörda djurhållarna handlar det om? b. vad är storleken på dessa besättningar? c. vilka åtgärder ser ni i som nödvändiga för att så inte ska ske eller att antalet begränsas i så stor utsträckning som möjligt.

Sedan 2007 har antalet fäbodbruk med åtagande i LBP minskat årligen med i runda tal 10st/år. Från att tidigare under 00-talet ha varit över 280 st fäbodbruk med åtaganden i LBP har vi idag c:a 120 st. Vi bedömer att många fler kommer att överväga eller tvingas till en avveckling om kravet på lösdrift införs även för småskaliga lantbruk med fäbodbruk. Inte enbart för att investeringen blir för omfattande utan för att ingreppet på djurhållningen, arbetsmiljön och företaget blir för stort och till synes omotiverat, kanske även helt kontraproduktivt. Det redan införda kravet för handjur har försvårat hållande av egna avelstjurar då de skall vara med i flocken av hondjur dagtid men inte får bindas upp tillsammans övrig tid. Detta försvårar också bevarandearbetet med våra lantraser. Medelåldern bland fäbodbrukarna är redan hög. Fäbodbruket måste få status som lokalsamhälle med traditionellt levnadssätt och intentionen av CBD artikel 8j och 10c implementeras i svensk myndighetsförvaltning. Generellt behövs istället bättre praktiska och ekonomiska förutsättningar för att intressera nya brukare att ge sig in i detta djurskötselintensiva brukningssätt.

Övergångsbestämmelser och undantag

1. Kan ni se något behov av övergångsbestämmelser? a. Vilka behöver det i så fall? b. Hur skulle sådana bestämmelser lämpligen se ut? ***Nej.***

2. Vad anser ni är en rimlig övergångstid för att av praktiska, ekonomiska eller andra skäl kunna ställa om till lösgående system? ***Se ovan***

3. Kan det finnas behov av undantag från kravet på lösdrift för vissa djurhållare? Vilka i så fall och av vilken anledning?

Finns det inte redan ett generellt undantag på EU nivå där varje medlemsstat skall ha utrymme att skydda och säkerställa bevarandet av småskaligt och traditionellt brukande? Detta behöver definitivt åberopas och utföras för att Sverige skall kunna uppfylla sitt ansvar gentemot CBD artikel 8j och 10c.

4. Behöver särskild hänsyn tas till företag av en viss storlek vid reglernas utformning? Andra alternativ än ändring av lagstiftning Finns det andra åtgärder än lagändring som kan leda till en snabb och effektiv omställning till lösdrift för berörda djurhållare?

Sista satsen i denna fråga utgår från att åtgärden skulle bidra till en bättre djurmiljö och ett bättre djurskydd, vilket vi i övriga svar försöker påpeka att så inte är fallet. I traditionell småskalig djurhållning, att dagligen både lösa och binda upp djur till och från frigående betesdrift, krävs mycket handtama djur vilket svårligen kan skapas i ett lösdriftssystem, oavsett storlek. Detta gör att vi anser att Sverige i enlighet med de möjligheter som EU ger de enskilda medlemsstaterna, bör undanta det småskaliga traditionella lantbruket i sin helhet

Förbundet Svensk Fäbodkultur

/Pauline Palmcrantz, enl uppdrag

Styrelseledamot